ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/359279341

Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Farklı Grupların Otizm Spekturum Bozukluğu olan Grup ile Anne Baba Yeterliliği Açısından Karşılaştırılması

Conference Paper · March 2022

CITATIONS
0

READS
665

6 authors, including:

Ilayda Celik
Istanbul Medipol University
11 PUBLICATIONS **5** CITATIONS
SEE PROFILE

Yuşa Başoğlu
Istanbul Medipol University
12 PUBLICATIONS **5** CITATIONS
SEE PROFILE

Selim Ünsal
12 PUBLICATIONS **0** CITATIONS
SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Yuşa Başoğlu on 17 March 2022.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

5. BÖLÜM

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN FARKLI GRUPLARIN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN GRUPLA ÇOCUK UYUMU VE ANNE BABA YETERLİĞİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI[1]

Arş. Gör. İlayda ÇELİK
İstanbul Atlas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü
E-mail: ilayda.celik@atlas.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3796-5300

Arş. Gör. Senanur KAHRAMAN BEĞEN
İstanbul Atlas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü
E-mail: senanur.kahraman@atlas.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6938-301X

Arş. Gör. Yuşa BAŞOĞLU
İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü
E-mail: ybasoglu@medipol.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4771-8824

Arş. Gör. Mücteba Fatih ÇETİNER
İzmir Tinaztepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü
E-mail: fatih.cetiner@tinaztepe.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5639-9976

Misafir Öğr. Gör. Arusyak SAFA JAMILABADI
İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü
E-mail: arusyak.safa@medipol.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8845-8080

Dr. Öğr. Üyesi Selim ÜNSAL
İstanbul Atlas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü
E-mail: selim.unsal@atlas.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4596-6223

Özet: Dil ve konuşma terapistleri günümüzde insidansı artmış olan Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) da dahil olmak üzere birçok farklı bozukluk grubuyla çalışmaktadır. OSB tanılı çocuklar birçok farklı alanda zorluklar yaşamakta; ebeveynlerinin de baş etmesi gereken çok daha fazla güçlük olabilmektedir. İnformal gözlemler, OSB'nin çoklu alandaki problemlerinden dolayı çocuk uyumu ve ebeveyn yeterliği açısından diğer dil ve konuşma bozukluğu olan gruplarla arasında bir fark olduğu yönündedir. Bu çalışmanın amacı, 3-11 yaş arası dil ve konuşma bozukluğu tanısı olan farklı alt grup ebeveynleriyle, OSB tanısı olan çocukların ebeveynlerine Çocuk Uyumu ve Anne Baba Yeterlik Ölçeği (CAPES-TR)'ni uygulayarak elde edilen verileri

[1] Bu çalışma 3 Aralık 2021 tarihinde düzenlenen 1. Otizm Araştırmaları Sempozyumunda özet hali sözlü bildiri olarak sunulan "Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Farklı Grupların Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Grupla Çocuk Uyumu ve Anne Baba Yeterliği Açısından Karşılaştırılması" başlıklı çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

karşılaştırmaktır. Böylece çalışmanın amacı, bu ölçeğin değerlendirme ve müdahale aşamasında güvenilir bilgi sağlayabileceğini kanıtlamak üzere kullanışlılığını ortaya koymaktır. Bu araştırma Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan CAPES-TR ölçeğinin Google Forms üzerinden hazırlanıp online olarak ebeveynlere dağıtılması ile gerçekleştirildi. Çocuklarda, dil ve konuşma bozukluğuna sahip olma, 3-11 yaş aralığında olma ve en az 6 aydır özel eğitim ve dil ve konuşma terapisi alma şartları arandı. Çalışmaya 49 ebeveyn katıldı. İstatiksel analiz IBM SPSS 22.0 programı ile tanımlayıcı istatistik, Mann Whitney U Test ve Cronbach alfa katsayısı kullanılarak yapıldı. Davranışsal sorunlar faktörü açısından gruplar arası anlamlı fark elde edildi. Duygusal sorunlar faktörü açısından puanlar OSB için daha yüksek olmasına rağmen anlamlı fark elde edilemedi. Ebeveyn yeterliği açısından gruplar arası anlamlı fark elde edildi. OSB tanılı grupta davranışsal sorunların daha fazla olduğu ve ebeveyn yeterliğinin daha kötü olduğu gözlendi. Cronbach alfa katsayısı ölçeğin ileri derecede güvenilir olduğunu gösterdi. OSB'li çocukların davranış ile duygusal problemlerinin varlığı ve düzeyinin ebeveynlerin bakış açısından geçerli ve güvenilir bir araçla tespit edilmesi, müdahale sürecinde uyum açısından dil ve konuşma terapistlerine ipuçları verebilir. OSB'li çocuklarla çalışan dil ve konuşma terapistleri, OSB'li çocukların müdahale planlamasında ebeveynin yeterliğini kanıt temelli ölçeklerle değerlendirip, onları daha iyi yönlendirebilir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, ebeveyn yeterliği, çocuk uyumu, davranış sorunları, dil ve konuşma bozuklukları.

COMPARISON OF DIFFERENT GROUPS WITH SPEECH AND LANGUAGE DISORDERS AND THE GROUP WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER IN TERMS OF CHILD ADJUSTMENT AND PARENT EFFICACY

Abstract: Speech and language therapists currently work with many different groups of disorders, including Autism Spectrum Disorder (ASD), which has an increased incidence. Children with ASD have difficulties in many different areas; there may be more difficulties for parents to concern with as well. Informal observations indicate that there is a difference between the groups with other speech and language disorders and group with ASD in terms of child adjustment and parental efficacy due to the multi-domain problems of ASD. The aim of this study is to compare the data obtained by applying the Child Adjustment and Parent Efficacy Scale (CAPES-TR) to the parents of different subgroups diagnosed with speech and language disorders and parents of children with ASD between the ages of 3-11. Thus, the aim of the study is to demonstrate the usefulness of this scale to prove that it can provide reliable information at the evaluation and intervention stage. This study was carried out by preparing the CAPES-TR scale, of which the Turkish validity and reliability study was conducted, via Google Forms and distributed to the parents online. Children were required to have speech and language disorders, to be between the ages of 3-11 and to have received special education and speech and language therapy for at least 6 months. 49 parents participated in the study. Statistical analysis was performed using descriptive statistics, Mann Whitney U Test and Cronbach's alpha coefficient using IBM SPSS 22.0 program. There was a significant difference between the groups in terms of the behavioral problems factor. Although the scores for the emotional problems factor were higher for ASD, no significant difference could be obtained. There was a significant difference between the groups in terms of parental efficacy. It was observed that behavioral problems were more common and parental efficacy was worse in the ASD group. The Cronbach alpha coefficient showed that the scale was highly reliable. Determining the presence and level of behavioral and emotional problems of children with ASD from the perspective of parents with a valid and reliable tool can give clues to speech and language therapists in terms of adjustment in the intervention process. Speech and language therapists working with children with ASD

can evaluate parents' efficacy with evidence-based scales and guide them better in intervention planning for children with ASD.

Keywords: Autism spectrum disorder, parental efficacy, child adjustment, behavioral problems, speech and language disorders.

1. GİRİŞ

Davranış, bireyin dışardaki diğer insanlarca da doğrudan gözlemlenebilecek tüm eylemleridir. Uyum ise bireylerin çeşitli ihtiyaçları arasında veya ihtiyaçları ile çevrelerinin engelleri arasındaki dengeyi sürdürdükleri davranışsal bir süreçtir. Çocuğun belirli bir sınır ya da engellenmesinden sonra çevresiyle olan ilişkilerinin bozulması uyumsuz davranışlar sergilemesini doğurur. Bazı çocuklar, yaşları için normların dışında kalan son derece zor ve baş etmesi kolay olmayan davranışlara sahiptir. Bu sorunlar, çocuğun hayatındaki geçici stres faktörlerinden kaynaklanabilir veya daha kalıcı bozuklukları temsil edebilir (Gardner & Shaw, 2008). Davranış sorunları; çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar (Karaca, 2015). Gelişimsel bozukluğu olan çocuklarda bu süreç daha karmaşık olup uyum ve davranış sorunları daha belirgin olabilir. Örneğin gelişimsel gecikmeleri olan çocuklar, tipik olarak gelişen çocuklara göre çok daha fazla davranış problemlerine sahiptir (Crnic vd., 2004).

Dil ve konuşma ediniminde gecikme, en sık tanımlanan gelişimsel problemlerdendir (O'Hare & Bremner, 2016). Çocuğun konuşma, dil ve/veya iletişim becerilerini edinimindeki gelişimsel sorunların belirlenmesi, çocuk gelişimi için çok önemlidir (O'Hare & Bremner, 2016). Dil, konuşma ve iletişim bozuklukları ile ilgilenen uzman, dil ve konuşma terapistleridir. Gelişimsel dil ve konuşma bozuklukları çatısı altında dil bozukluğu, otizm spektrum bozukluğu (OSB), işitme kaybı vb. bozukluklar ele alınabilir. Bu grupta davranışsal karakteristik özelliklerin değerlendirilmesi ve potansiyel risklerin izlenmesi, bozuklukla birlikte ortaya çıkan duygusal ve davranışsal sorunların tespiti için önemlidir (Özcebe vd., 2020). Bu sorunlar ayrıca gelişimsel dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların uyum, sosyalleşme ve okul başarısını etkileyeceğinden ayrıca öneme sahiptir. Dil, konuşma ve davranış sorunlarının uzun vadeli etkileri nedeniyle, kanıta dayalı değerlendirme, tedavi programı ve işbirliği önemlidir (Özcebe vd., 2020).

Erken çocukluk ve çocukluk dönemlerinde gelişimsel bozukluklara müdahalede ebeveynlerin katılımı çok önem taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirme ve terapi sürecine sadece çocuk değil, ailenin katılımı da çok önemlidir. Ebeveynlerin tutumları, davranışları, duygusal durumları, psikolojik durumları ve öz-yeterlilikleri gibi birçok faktör terapi süreci açısından önem taşımaktadır. Ebeveyn öz-yeterlik duygusu, ebeveyn inançlarının ebeveyn katılımını nasıl etkileyeceği ve ebeveyn katılımının çocuğun terapi süreci için nasıl olumlu bir sonuç vereceğini açıklamaktadır (Hoover-Dempsey vd., 2005). Öz yeterliğin, çocuğun gelişimsel çıktılarıyla ebeveynlik arasında aracı işlevi gördüğü ve ebeveynlik etkinliklerine özgü öz yeterlik düzeyinin artışının çocukların bilişsel gelişimine de olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir (Coleman & Karraker, 2003). Araştırmalarda ebeveyn öz yeterlik algısıyla birçok psiko-sosyal değişkenin bir arada incelendiği ve ebeveyn öz yeterliğinin çocukların gelişimsel özellikleri ile ilişkisinin konu edildiği görülmektedir. Bu araştırmalarda çocukların yetişkinlerle sosyalleşme süreci olan ve ailelerin belirgin rol oynadıkları erken çocukluk yıllarında ebeveyn özyeterliği ile çocukların gelişimsel özellikleri arasındaki ilişkinin belirgin olduğu bulunmuştur (Knoche vd., 2007).

Dil ve konuşma bozuklukları, kişinin konuşulanları anlama ve kendini ifade etme becerilerinden bir veya bir kaçında görülen sorunları ifade eder (ASHA, 1993). Dil ve konuşma bozuklukları ile ilgilenen dil ve konuşma terapistlerinin farklı uygulama alanları mevcuttur. Bu bozukluklar gelişimsel olarak doğuştan veya çocukluk çağından itibaren ortaya çıkabilir veya sonradan edinilebilir. OSB, bireyin nöro-gelişimsel farklılıkları sonucu etkileşim ve iletişimde sorunlar yaşamasına yol açar. OSB'nin temel özelliklerinin sosyal iletişim eksiklikleri ve tekrarlayan ve olağandışı duyusal-motor davranışlar olarak tanımlanması, orijinal tanımından bu yana önemli ölçüde değişmemiştir (Frith & Happé, 2005). Bununla birlikte, OSB artık çok hafif ila şiddetli arasında değişebilen bir spektrum olarak görülmektedir. Yine de, OSB'li birçok birey bir tür yaşam boyu desteğe ihtiyaç duyar (Frith & Happé, 2005). İletişim, dil ve konuşma açısından yaşadıkları problemlerden ötürü dil ve konuşma terapistlerinin çalıştığı bir bozukluk grubudur.

Dil ve konuşma bozuklukları çocukları sosyal, duygusal veya psikolojik açıdan da etkileyerek uyum ve davranış sorunlarına yol açabilmektedir. Dil ve konuşma terapistlerinin geçerli ve güvenilir bir araçla danışanlarını uyum ve davranış açısından değerlendirebilmesi terapi süreci için avantaj sağlayabilir. Ailenin katılımı da önemli bir etken olduğundan ebeveyn yeterliğini değerlendirmek terapi süreci için önemli bilgiler sağlayacaktır. Anne babaların özel gereksinimli çocuğuna karşı yeterliği çocuğun yaşadığı ve yaşayacağı sorunlarda önemli etkiler yaratabilir.

Morawska ve arkadaşları (2010) tarafından ölçüm geliştirme prensipleri uygulanarak ebeveyn tarafından yanıtlanan, kullanıcı dostu, çocuk uyum ve çocuk davranışlarını yönetmede ebeveyn özyeterliği ölçümü olan 'Çocuk Uyumu ve Annebaba Yeterlik Ölçeği' [Child Adjustment and Parent Efficacy Scale (CAPES)] geliştirilmiştir (Morawska & Sanders, 2010). Böylece çocuk uyumunun toplumsal değerlendirilmesine olanak sağlanması, sonuçların değerlendirmesine ve toplumsal düzlemde müdahalelerin meta-analizine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Dr. Burçin Şeyda Karaca tarafından, uzmanlık tezi kapsamında 2-12 yaş arası çocuklarda Türkçe için geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır (Karaca, 2015).

OSB tanılı çocuklar birçok farklı alanda zorluklar yaşamakta; ebeveynlerinin de baş etmesi gereken çok daha fazla güçlük olabilmektedir. İnformal gözlemler, OSB'nin çoklu alandaki problemlerinden dolayı çocuk uyumu ve ebeveyn yeterliği açısından diğer dil ve konuşma bozukluğu olan gruplarla arasında bir fark olduğu yönündedir. Bu çalışmada dil ve konuşma terapistlerinin ve diğer uzmanların, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış bir araçla değerlendirme aşamasında bilgi edinmesi avantaj sağlayacağından dil ve konuşma bozukluğuna sahip farklı grupların CAPES-TR ile karşılaştırılması ve böylece bu ölçeğin kullanışlılığının ortaya konması amaçlandı. Bu kapsamda, 3-11 yaş arası dil ve konuşma bozukluğu tanısı olan farklı alt grup ebeveynleriyle, OSB tanısı olan çocukların ebeveynlerine Çocuk Uyumu Ve Anne Baba Yeterlik Ölçeği (CAPES-TR) uygulanarak elde edilen verileri karşılaştırıldı.

2. MATERYAL VE METOD

Bu çalışma İstanbul Atlas Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulundan onaya sahiptir. Araştırma amaçlı kullanım izni yazardan alınmıştır. Çalışma, CAPES-TR ölçeğinin Google Forms üzerinden hazırlanıp online olarak ebeveynlere dağıtılması ile gerçekleştirildi. Çocuklarda, dil ve konuşma bozukluğuna sahip olma, 3-11 yaş aralığında olma ve en az 6 aydır özel eğitim ve dil ve konuşma terapisi alıyor olma şartları arandı. OSB tanısı olanların yanında dil bozukluğu (gecikmiş dil konuşma, işitme kaybına bağlı dil bozukluğu vb.), konuşma sesi bozukluğu (fonolojik bozukluk, artikülasyon bozukluğu, çocukluk çağı apraksisi vb.) ve

akıcılık bozukluğu tanısı olan bireyler çalışmaya dahil edildi. İstatiksel analiz IBM SPSS 22.0 programı ile tanımlayıcı istatistik ve Mann-Whitney U Test kullanılarak yapıldı. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha katsayısı hesaplandı. İstatiksel olarak anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edildi.

CAPES-TR 27 sorudan ve iki alt ölçekten oluşan bir ölçektir. Çocuk Uyumu alt ölçeğinin 'Davranışsal Sorunlar' faktörü; 24 sorudan oluşur ve davranışsal problemleri belirler. 'Duygusal Sorunlar' faktörü ise; duygusal problemleri ölçen 3 soru içerir. Ebeveynler; her soruyu, belirtilen ifadenin kendi çocukları için son 4 haftadır ne kadar doğru olduğuna göre puanlandırır. "0-3"lü likert ölçek kullanılır (0: hiçbir zaman doğru değildir, 3: çok fazla veya hemen her zaman doğrudur.) Ölçekteki 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. maddeler ters yönde puanlandırılır. Soru puanları toplanarak, toplam şiddet puanı, davranışsal sorunlar ve duygusal sorunlar skoru verir. Her faktör ve toplam şiddet skoru için puanın yükselmesi çocuk uyumu ile ilgili sorunlu davranışların arttığını gösterir.

Annebaba yeterlik alt ölçeği, CAPES'in ilk 19 maddesinden oluşur; çocuğun uyum sorunları, davranışsal ve duygusal problemlerini yönetmede annebabanın özyeterliğini ölçer. Anne ve babalar her soruyu 1'den ('Kesinlikle başa çıkamam') 10'a ('Kesinlikle başa çıkabilirim') kadar olan bir skalada çocuklarının davranışı ile başarılı bir şekilde mücadele edebileceklerine dair kendilerine olan güvenlerine göre puanlandırırlar. Soru puanları toplanarak total özyeterlik puanı elde edilir. Yüksek puanlar çocuklarının davranışları ile baş edebilme konusunda kendilerine daha çok güvenen, özyeterlikleri yüksek ebeveynler anlamına gelir.

3. BULGULAR

Çalışmada dil ve konuşma bozukluğu olan farklı grupların OSB olan grupla CAPES-TR ölçeği ile karşılaştırılması ve bu ölçeğin kullanışlılığının ortaya konması amaçlandı. 10.11.2021 ve 20.11.2021 tarihleri arasında veriler toplandı. Çalışmaya 49 birey katıldı. Katılımcıların 17'si(%34,7) kız, 32'si (%65,3) erkekti. Katılımcıların 18'i (%36,7) OSB tanısına sahip 31'i (%63,3) farklı dil ve konuşma bozukluklarına sahipti. Katılan ebeveynlerin 45'i (%91,8) anne, 4'ü (%8,2) babaydı. Ebeveynlerin %28,6'i lise mezunu, %28,6'i üniversite mezunu, %24,5'i ilkokul mezunu, %14,3'ü ortaokul mezunu ve %4,1'i lisansüstü mezunuydu. Grupların yaş ortalamasına ve ortalama yaş arasındaki fark Tablo 1'de verildi. İki grup arasında anlamlı fark elde edilmedi.

Tablo 1. Gruplara ait ortalama yaş ve yaş açısından karşılaştırma

Görülen bozukluk türü	**Yaş ortalaması**	
OSB grubu	7,06±2,46	
Diğer DKB grubu	7,29±2,65	p=0,908
Ortalama yaş	7,20±2,56	

Çocuk uyumu alt ölçeği açısından davranışsal sorunlar faktörü skoru, duygusal sorunlar faktörü skoru ve toplam şiddet skoru için gruplar arası karşılaştırma bulguları Tablo 2'de verildi. Davranışsal sorunlar faktörü açısından iki grup arasında anlamlı fark elde edildi (p=0,000). OSB grubunun faktör skoru dil ve konuşma bozukluğu grubundan daha yüksek elde edildi. Duygusal sorunlar faktörü açısından iki grup arasında anlamlı fark elde edilmedi (p=0,086). OSB grubunun faktör skoru dil ve konuşma bozukluğu grubundan daha yüksek olmasına rağmen anlamlı farklılık elde edilemedi. Toplam şiddet puanı açısından iki grup arasında anlamlı fark elde edildi (p=0,000). OSB grubunun faktör skoru dil ve konuşma bozukluğu grubundan daha yüksek elde edildi.

Tablo 2. Grupların çocuk uyumu alt ölçeği açısından karşılaştırılması

Görülen Bozukluk Türü	Duygusal Sorunlar Faktörü	Davranışsal Sorunlar Faktörü	Toplam Şiddet Skoru
OSB grubu	3,67±1,81	33±11,79	36,67±13,28
Diğer DKB grubu	2,74±1,63	20,26± 7,90	23±8,73
P değeri	p=0,086	p=0,000*	p=0,000*

Annebaba yeterlik alt ölçeği açısından gruplar arası karşılaştırma bulguları Tablo 3'te verildi. Annebaba yeterlik alt ölçeği açısından iki grup arasında anlamlı farklılık elde edildi (p=0,017).

Tablo 3. Grupların annebaba yeterlik alt ölçeği açısından karşılaştırılması

Görülen Bozukluk Türü	Annebaba Yeterlik Alt Ölçeği
OSB grubu	140,78±31,46
Diğer DKB grubu	161,23±24,40
P değeri	p=0,017*

Ölçeğin güvenilirliği ve böylece iç tutarlılığı Cronbach alpha katsayısı ile değerlendirildi. Çocuk uyumu alt ölçeği ve annebaba yeterlik alt ölçeği Cronbach alpha kat sayıları sırasıyla 0,900 ve 0 ,941 olmak üzere yüksek derecede güvenilir şeklinde elde edildi.

4. SONUÇ

Literatürdeki araştırmalar, duygusal ve davranışsal sorunlar nedeniyle psikiyatri ve ruh sağlığı kliniklerine başvuran çocuklarda dil, konuşma ve iletişim bozukluklarının yüksek prevalansı olduğunu göstermiştir (Prizant vd., 1990). Dil ve konuşma terapistlerine başvuran çocukların geçerli ve güvenilir araçlarla duygusal ve davranışsal açıdan değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çoklu alanda yaşadıkları güçlükler ve belirgin davranış problemleri ile ortaya çıkan OSB, diğer dil ve konuşma bozukluğu gruplarından sıyrılarak davranış, duygu ve ebeveyn yeterliliği açısından ayrılabilir. Bu ayrımı ortaya koymak üzere CAPES-TR'nin güvenirliğinin değerlendirilmesi, uzmanlara güvenilir bir aracın varlığını ortaya koymak üzere önem taşımaktadır.

Çalışmamızda, OSB tanılı grupta diğer dil ve konuşma bozukluklarına göre davranışsal sorunların daha fazla olduğu, çocuk uyumunun daha kötü ve ebeveyn yeterliğinin daha kötü olduğu elde edildi. OSB'li çocukların davranış ile duygusal problemlerinin varlığı ve düzeyinin ebeveynlerin bakış açısından geçerli ve güvenilir bir araçla tespit edilmesi, müdahale sürecinde uyum açısından dil ve konuşma terapistlerine ipuçları verebilir. CAPES-TR her iki grup arasındaki farkı güvenilir düzeyde ortaya koyduğundan dil ve konuşma terapistleri ve diğer uzmanlar tarafından kullanılabilir. OSB'li çocuklarla çalışan dil ve konuşma terapistleri, OSB'li çocukların müdahale planlamasında ebeveynin yeterliğini kanıt temelli ölçeklerle değerlendirip, onları daha iyi yönlendirebilir.

OSB'li grubun anneleri ile yapılan bir çalışmada ebeveynlerin yorgunluk deneyimleme derecesini ve bunun refah ve ebeveynliğin diğer yönleriyle ilişkisi incelenmiştir (Giallo vd., 2013). Çalışmada OSB'li çocukların anneleri, önemli ölçüde daha yüksek yorgunluk bildirmiştir. Yüksek düzeyde yorgunluk ile ilişkili faktörler, düşük anne uyku kalitesi, yüksek sosyal desteğe ihtiyaç ve düşük kaliteli fiziksel aktivite belirtmişlerdir. Yorgunluk ayrıca stres, kaygı ve depresyon gibi refahın diğer yönleri ve düşük ebeveynlik yeterliliği ve memnuniyeti ile de önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Bu çalışma ve bizim çalışmamız, OSB'li grupta ebeveynlerin yeterliliklerini ortaya koyarak, ebeveyn yorgunluğunu ve bunun hem kısa hem de

uzun vadede aileler üzerindeki etkisini özel olarak hedef alan müdahalelere duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Araştırmanın sınırlılığı olarak örneklem büyüklüğü ve homojen dağılım ele alınabilir. İleri çalışmalar daha homojen dağılan daha büyük bir örneklem grubuyla olabilir. Ayrıca ilerleyen çalışmalar, bizzat gelişimsel bozukluğu olan çocuklar ve ebeveynlerine yönelik hazırlanmış olan Child Adjustment and Parent Efficacy Scale-Developmental Disability (CAPES-DD) ölçeğine odaklanabilir. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılabilir.

KAYNAKÇA

ASHA. (1993). *Definitions of communication disorders and variations*. https://www.asha.org/policy/RP1993-00208/ (07.12.2021 tarihinde erişildi)

Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, *24*(2), 126–148.

Crnic, K., Hoffman, C., Gaze, C., & Edelbrock, C. (2004). Understanding the emergence of behavior problems in young children with developmental delays. *Infants & Young Children*, *17*(3), 223–235.

Frith, U., & Happé, F. (2005). Autism spectrum disorder. *Current Biology*, *15*(19), R786-R790.

Gardner, F., & Shaw, D. S. (2008). Behavioral problems of infancy and preschool children (0--5). *Rutter's Child and Adolescent Psychiatry*, *5*, 882–892.

Giallo, R., Wood, C. E., Jellett, R., & Porter, R. (2013). Fatigue, wellbeing and parental self-efficacy in mothers of children with an autism spectrum disorder. *Autism*, *17*(4), 465–480.

Hoover-Dempsey, K. V, Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, *106*(2), 105–130.

Karaca, B. Ş. (2015). *Çocuk uyumu ve annebaba yeterlik ölçeği 2-12 yaş (child adjustment and parent efficacy scale-CAPES)'ın toplum ve klinik örneklemlerinde Türkçe geçerlik ve güvenirlik özelliklerinin değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.

Knoche, L. L., Givens, J. E., & Sheridan, S. M. (2007). Risk and protective factors for children of adolescents: Maternal depression and parental sense of competence. *Journal of Child and Family Studies*, *16*(5), 684–695.

Morawska, A., & Sanders, M. R. (2010). The child adjustment and parent efficacy scale (CAPES). *Brisbane: Parenting and Family Support Centre*.

O'Hare, A., & Bremner, L. (2016). Management of developmental speech and language disorders: Part 1. *Archives of Disease in Childhood*, *101*(3), 272–277.

Özcebe, E., Noyan Erbas, A., & Karahan Tiğrak, T. (2020). Analysis of behavioural characteristics of children with developmental language disorders. *International Journal of Speech-Language Pathology*, *22*(1), 30–36.

Prizant, B. M., Audet, L. R., Burke, G. M., Hummel, L. J., Maher, S. R., & Theadore, G. (1990). Communication disorders and emotional/behavioral disorders in children and adolescents. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, *55*(2), 179–192.

View publication stats